

KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Dergisi

KAYSERİ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Makale Türü/Article Type: Derleme Makalesi/ Compilation Article

Gönderi Tarihi/Submission Date: 14.05.2025

Kabul Tarihi/Acceptance Date: 24.12.2025

Atıf/Cite: Birişik, B. İ., & Özkan, P. (2026). Basım endüstrisinde mesleki etik ve sorumluluklar. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 413-424. Doi: 10.51177/kayusosder.1699381

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Basım endüstrisinde mesleki etik ve sorumluluklar*^Δ

Professional ethics and responsibilities in the printing industry

Bedia İrem BİRİŞİK¹

Pınar ÖZKAN²

Öz

Bu çalışmada; basım endüstrisi tanımlanarak üretim alanlarından ve üretim süreçlerinden bahsedilmiştir. Beş temel meslek etiği ilkesi olan "Doğruluk", "Yasallık", "Yeterlilik", "Güvenilirlik" ve "Mesleğe bağlılık" başlıkları altında basım endüstrisi ile meslek etiği ilişkisi anlatılmıştır. Basım endüstrisi mensuplarının müşterilerine, mesleklerine ve meslektaşlarına, tedarikçilerine, topluma ve çevreye karşı başlıca sorumlulukları ile birlikte işveren ve çalışanların da birbirlerine karşı sorumlulukları açıklanmıştır. Çalışmanın amacı; basım endüstrisi mensuplarının, ilgili alanlarda mesleki eğitim alan öğrencilerin ve basım endüstrisi ile hizmet/ürün alışverişinde bulunan kişi, kurum ve kuruluşların mesleki etik kuralları ve sorumluluklara dair bilinç ve farkındalıklarının artmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Matbaacılık, Basım teknolojileri, Basım ve yayıncılık, Meslek etiği, Mesleki sorumluluklar.

Abstract

In this study, the printing industry is defined, and its service areas and production processes are discussed. The relationship between the printing industry and professional ethics is examined under the five fundamental principles of professional ethics: "Integrity," "Legality," "Competence," "Reliability," and "Commitment to the Profession." The primary responsibilities of members of the printing industry toward their customers, profession and colleagues, suppliers and business partners, society and the environment, as well as the mutual responsibilities of employers and employees are explained. The aim of this study is to increase awareness and understanding of professional ethical principles and responsibilities among members of the printing industry, students receiving vocational education in related fields, and individuals,

^Δ Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Kayseri Üniversitesi KAYÜSOSDER Dergisi sorumlu değildir.

¹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, birem@marun.edu.tr

² Dr., Marmara Üniversitesi, pinar.ozkan@marmara.edu.tr

institutions, and organizations engaged in service and product exchange with the printing industry.

Keywords: Printing, Printing technologies, Printing and publishing, Professional ethics, Professional responsibilities.

1. Giriş

Faydalı ürün üretimi veya hizmet sağlama karşılığında para kazandıran, belirli bir eğitim sonucunda edinilen bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü meslek olarak adlandırılmaktadır (Kuzgun, 2003, s. 3). Her mesleğin tanımı, görev alanı, mesleki eğitim süreçleri, çalışma koşulları gibi özellikleri farklılık göstermektedir.

Meslek sahiplerinin tutum ve davranışlarına rehberlik etmesi ve mensubu oldukları meslek grubunun değerlerine uygun hareket etmelerini sağlamak amacı ile meslek etiği ilkeleri ortaya çıkmıştır. Meslek etiği ilkeleri bir meslek icra edilirken dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili yol gösterici olmakta, meslek hayatına belirli bir düzen getirmekte ve çalışanların şahsi çıkarları dışında diğer meslektaşlarının, müşterilerinin, toplumun ve devletin çıkarlarını da gözetmesini sağlamaktadır (Çabuk & İşgüden, 2006, ss. 60, 61, 83, 84). Meslek etiği ilkeleri bazen din ve geleneklere, bazen de meslek gruplarının özelliklerine göre şekil alabilmektedir (Akın & Özdaşlı, 2014, s. 61). Bir mesleğin etik kurallarının yazılı olarak belirlenmiş olması ve meslek mensuplarının bu kurallara uygun davranışlarda bulunması, o mesleğin toplumdaki saygınlık ve güvenilirliğini arttırmaktadır (Yıldız, 2010, ss. 157, 158).

Literatürde basım endüstrisi ile ilişkili olan tasarım, basın ve medya gibi alanlara yönelik meslek etiği ilkelerini belirten çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Fakat, basım endüstrisinin genelini kapsayan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada, genel meslek etiği ilkelerinden yola çıkılarak basım endüstrisi mensuplarınca uyulması gereken etik ilkeler ve yerine getirilmesi gereken başlıca sorumluluklar hakkında bilgi verilmiştir.

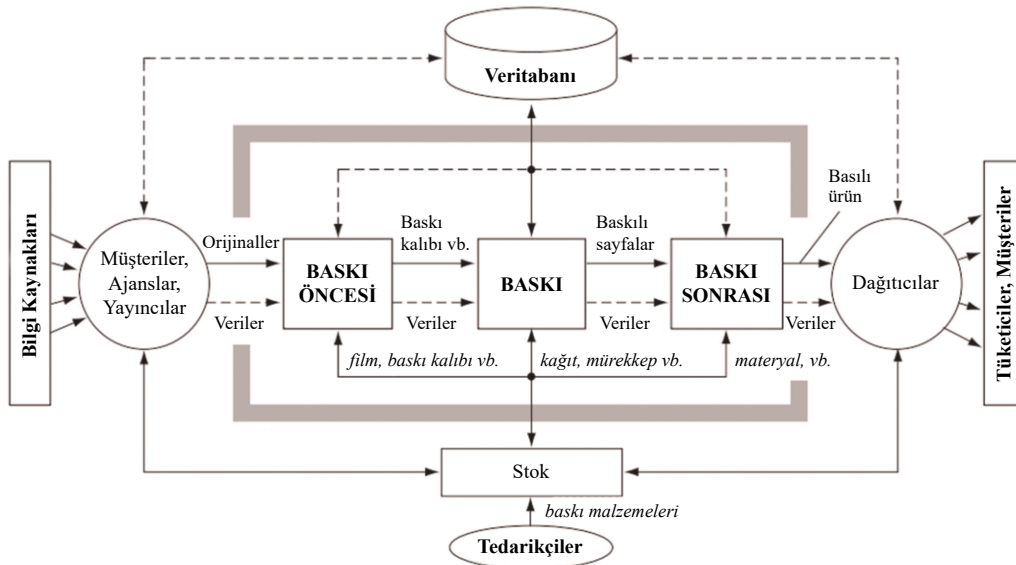
2. Basım endüstrisinde meslek etiği

2.1. Basım endüstrisi

Basılı ürünlerin tasarlanmalarına, baskıya hazırlanmalarına, basılı ürün haline getirilmelerine, bu süreçlerde kullanılan malzemelerin üretimine (mürekkep, lak, baskı kalıbı, kağıt vb.) ve ürünün son haline getirilerek ilgili yerlere dağıtılmasına katkı sağlayan tüm kişi, kurum ve kuruluşlar basım endüstrisini oluşturmaktadır. Basım endüstrisi reklam, yayıncılık, gıda, kozmetik, giyim, elektronik, ilaç ve eczacılık ürünleri vb. birçok sektöre hizmet etmektedir (Birişik, 2024, s. 73). Farklı baskı sistemleri ile çeşitli yüzeylere baskı yapılabilmesi mümkündür.

Bütün baskı işlemleri baskı öncesi, baskı ve baskı sonrası olmak üzere üç ana süreçten oluşmakta olup, şekil 1'de basılı ürün üretim şeması yer almaktadır (Kipphan, 2001, s. 25).

Şekil 1: Basılı Ürün Üretimi Şeması

Kaynak: Kipphan, H. (Ed.). (2001). *Handbook of Print Media: Technologies and Production Methods*. Springer Science & Business Media.

Şekil 1'de yer alan süreçlerin yürütülmesinde satın alma ve pazarlamacılar, grafikerler, dizgiciler, baskı ve baskı sonrasında kullanılan makinelerin operatörleri, mühendisler, üretim planlama çalışanları, kalite kontrol uzmanları, sevkiyat sorumluları gibi çeşitli meslek mensupları görev almaktadır. Ürün baskılarında kullanılan malzemelerin üretiminde, baskı öncesi, baskı ve baskı sonrası işlemlerin uygulanmasında, ürünlerin en son haline getirilip ilgili yerlere teslim edilmesinde ve atık yönetimi de dahil olmak üzere bütün üretim süreçlerinde görev alan herkesin etik değerlere uygun davranması; mesleğin itibarının korunabilmesi, mesleki ilişkilerin doğru yönetilebilmesi ve toplumsal düzenin sağlanabilmesi için büyük önem taşımaktadır.

2.2. Meslek etiği ilkeleri

Meslek etiği ilkeleri meslek gruplarına göre farklılıklar göstermektedir. Basım endüstrisine yönelik meslek etiği ilkeleri bulunmadığı için çalışmada; çerçeve öğretim programlarındaki yeterlilikleri kazandırmada öğrencilere rehberlik etmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan modüllerde yer alan beş meslek etiği ilkesi esas alınmıştır. Bu ilkeler; doğruluk, yasallık, yeterlilik, güvenilirlik ve mesleğe bağlılıktır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011, 2016).

2.2.1. Doğruluk

İş hayatında doğru, dürüst, adil ve tarafsız davranışlar sergilemek doğruluk ilkesinin temelini oluşturmaktadır (Alagöz, 2014, s. 12; Yücel, 2013, s. 49). Bu ilkeye göre işletme içinde ve hizmet sağlanan kişi, kurum ve kuruluşlarla iletişim süreçlerinde her zaman doğru sözlü olunmalı, rüşvetten uzak durulmalı, ayrımcılık yapılmamalı, taraf tutmadan hareket edilmeli ve her durumda adil davranılmalıdır. İşletme sınırları içerisinde propaganda vb. faaliyetlerden kaçınılmalıdır (Ekol Ofset, 2019).

Basım işletmelerinde gazete, dergi, kitap, katalog, ambalaj, broşür gibi bilgi aktarımı sağlayan ürünlerin baskıları yapılmaktadır. Basılması planlanan tasarımda yer alacak olan bilgilerin, yazı ve görsellerin doğruluğuna ve telif haklarına dikkat edilmeli; intihal ve izinsiz kullanım gibi durumlardan kaçınılmalıdır.

2.2.2. Yasallık

Yasallık ilkesi; iş hayatında her türlü ürün üretiminde ve çalışanlarla alakalı sorunların çözülmesinde yasalara göre hareket edilmesidir (Yücel, 2013, s. 49). Bu ilkeye göre basım endüstrisinde baskı malzemesi üretiminden atık yönetimine kadar bütün mesleki faaliyetlerin yasa ve yönetmeliklere uygun bir şekilde planlanıp yürütülmesi gerekmektedir.

2.2.3. Yeterlilik

Bir mesleğin doğru bir şekilde icra edilebilmesi için meslek mensuplarının yeterli mesleki bilgi, beceri ve muhakeme yeteneğine sahip olması gerekmektedir. Meslek alanında gerekli eğitimleri alıp diploma sahibi olmak, meslek mensuplarına işlerini yapabilmeleri için hak ve yetki vermektedir (Yücel, 2013, s. 49). Meslek liselerinde "Matbaa Teknolojisi" alanı, üniversitelerde ise "Basım ve Yayım Teknolojileri" ön lisans programı ile "Basım Teknolojileri" lisans, yüksek lisans ve doktora programları yer almaktadır. Basım endüstrisi mensuplarının, hedefleri doğrultusunda yetkinlik kazanacakları eğitimleri almaları, sektörel gelişmeleri takip ederek gerekli bilgileri edinmeleri ve kendilerini çalıştıkları alanda geliştirmeleri önem taşımaktadır.

2.2.4. Güvenilirlik

Güvenilirlik ilkesi; diğer kişiler veya kuruluşlar tarafından tanınma sonucunda kazanılan, iyi bir değer ve itibarı ifade etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2016). Meslek mensuplarının güvenilirliklerini koruyabilmeleri için güven sarsabilecek herhangi bir davranışta bulunmamaları, sadece kendilerinin ve yakın çevrelerinin menfaatlerini düşünmek yerine hizmet ettikleri kişi, kurum ve kuruluşların da haklarını gözetmeleri gerekmektedir.

Meslek mensupları hizmet sağladıkları kişi, kurum ve kuruluşların bilgilerini işletme içinde ve dışında görevi olmayan üçüncü kişilerle paylaşmamalı, kişisel çıkarları için kullanmamalıdır. İşletme ile ilgili ticari sırları ve personellerin özlük haklarına ilişkin bilgileri diğer çalışanlara veya işletme dışına aktarmamalıdır. Üretim süreçlerinde ve sonrasında, taraflar arasında imzalanan sözleşmeler doğrultusunda hareket edilmeli, sözleşmeler olası olumsuz durumlar için mutlaka saklanmalıdır.

2.2.5. Mesleğe Bağlılık

Mesleğe bağlılık, yapılan işin önemsenmesi ve en iyi şekilde yapılmaya çalışılmasıdır (Alagöz, 2014, s. 13). Mesleğe bağlı olmak, işin severek yapılmasını sağlamak ve dolayısı ile çalışma verimliliğini arttırmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2016).

3. Basım endüstrisinde mesleki sorumluluklar

Bütün meslek mensuplarının müşterilerine, tedarikçilerine, mesleklerine, meslektaşlarına, topluma ve çevreye karşı önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Basım endüstrisi mensuplarının sorumluluklarından başlıcaları; "İşveren ve çalışanların birbirlerine karşı sorumlulukları", "Müşterilere karşı sorumluluklar", "Tedarikçilere karşı sorumluluklar", "Mesleğe ve meslektaşlara karşı sorumluluklar", "Topluma karşı sorumluluklar" ve "Çevreye karşı sorumluluklar" başlıkları altında açıklanmıştır.

3.1. İşveren ve çalışanların birbirlerine karşı sorumlulukları

İşveren ve çalışanların arasında karşılıklı güven oluşabilmesi için her iki tarafın da sorumluluklarını yerine getirmesi mühimdir. Karşılıklı güven oluşumunun taraflar

arasındaki otoritenin yumuşaması, duygusal bağ kurulması, örgüte bağlılığın artması, çalışanın iş doyumunun ve veriminin artması gibi olumlu sonuçları olmaktadır. (Keser, 2002, s. 12).

3.1.1. İşveren sorumlulukları

3.1.1.1. İş sağlığı ve güvenliği için gerekli tedbirleri almak

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 4. maddesi uyarınca işverenler, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür (İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012). Basım endüstrisinde yoğun elektrik enerjisi, çeşitli zararlı kimyasallar ve tehlikeli makineler kullanılmakta olup; üretim süreçlerinde meslek hastalıkları ortaya çıkabilmekte ve iş kazaları meydana gelebilmektedir (Yenidoğan & Çırakoğlu, ss. 57, 65-68).

Makine ve aletlerin arızalı, eskimiş ve bakımsız olması, makinelerin düzensiz yerleştirilmesi, çalışma ortamındaki düzensizlik ve kirlilik, yetersiz veya gereğinden fazla aydınlatma, geçit yerlerinin kapanması, çalışanlara kişisel koruyucu donanım verilmemesi (iş elbisesi, iş ayakkabısı, gözlük, eldiven, maske vb.), yetersiz havalandırma, çalışma ortamı sıcaklığının fazla veya az olması, fazla gürültü, güvensiz çalışma yöntemleri, koşulların güvensizliği (elektriksel, kimyevi, mekanik ve nükleer) iş yerlerinde oluşabilecek güvensiz durumlardır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014). Üretim süreçlerinde güvensiz durum oluşmaması işverenler gerekli önlemleri almalıdır.

Olası bir tehlike anında iş yerinden güvenli şekilde çıkılabilmesi için acil çıkışların belirlenmiş olması, acil durum müdahale planı ve ekipmanının hazır bulunması, çalışanların plan ve ekipmanın nasıl kullanılması gerektiği konusunda yeterince bilgilendirilmesi gerekmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014). İşverenler, tüm üretim çalışanlarına iş sağlığı ve güvenliği eğitimi sağlamalı (Othman vd., 2017, s. 942), üretimde kullanılmak üzere kişisel koruyucu donanım (çelik uçlu ayakkabı, eldiven, maske vb.) temin etmelidir. Üretimde kullanılan makine ve teçhizat kontrolleri düzenli olarak yapılmalı, arızalı makine ve teçhizat varsa vakit kaybetmeden onarılmalıdır. Ağır yüklerin taşınmasında kaldırıcı ekipman kullanılması sağlanmalı, kesim ve baskı makinelerinin kullanımı için gerekli önlemler alınmalı, çalışma araçları ergonomik bir şekilde düzenlenmeli, çalışma ortamındaki gürültü kontrol altına alınmalı ve ortamın ışık, ısı, nem ve havalandırmasının gereğinden az veya fazla olmayacak şekilde ayarlanmasına dikkat edilmelidir (Yenidoğan & Çırakoğlu, 2019, s. 69).

3.1.1.2. Adil ve güvenilir bir çalışma ortamı sağlamak

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 417. maddesi uyarınca işveren; işçinin kişiliğini korumak, iş yerinde dürüstlük ilkesine uygun bir düzen sağlamak ve çalışanları psikolojik ya da cinsel tacize karşı koruyacak gerekli önlemleri almakla yükümlüdür (Türk Borçlar Kanunu, 2011). Çalışanların şikayet veya bildirimde bulunması halinde, bildirim yapan kişilerin kimliğinin gizli tutulmasına ve güvenliklerinin sağlanmasına dikkat edilmelidir. Şikayetler adil, tarafsız ve duyarlı bir şekilde değerlendirilerek sorunlar zamanında çözümlenmelidir (Kaavya, 2024, s. 858). İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi nedenlere dayalı ayrımcılık yapılamaz (İş Kanunu, 2003).

3.1.1.3. Çalışanların yasal haklarından tam ve doğru bir şekilde faydalanmasını sağlamak

4857 sayılı İş Kanunu'na göre çalışanların; ücret, fazla çalışma ücreti, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği, dinlenme, hafta tatili, genel tatil, yıllık ücretli izin, analık izni ve kıdem/ihbar tazminatı gibi çeşitli yasal hakları bulunmaktadır. İşverenler, çalışanların bu haklardan yararlanmasını sağlamakla yükümlüdür (İş Kanunu, 2003).

3.1.2. Çalışan sorumlulukları

3.1.2.1. İş sağlığı ve güvenliği kurallarına uymak

İşyerinde kazaların önlenmesi işverenin yanı sıra çalışanların da sorumluluğundadır (Othman vd., 2017 s. 943). Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uymaları, kendilerini ve diğer çalışanları etkileyebilecek güvensiz davranışlardan uzak durmaları gerekmektedir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca çalışanlar; kendilerine sağlanan kişisel koruyucu donanımı kullanmak, iş yerindeki makine ve ekipmanı talimatlara uygun biçimde işletmek, karşılaştıkları tehlikeleri derhâl yetkililere bildirmek ve iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin uygulanmasında işveren ve çalışan temsilcileriyle iş birliği yapmakla yükümlüdür.

3.1.2.2. Özenli çalışmak ve talimatlara uymak

4857 sayılı İş Kanunu uyarınca çalışanların mazeretsiz ve ardı ardına devamsızlık yapmamaları gerekmektedir (İş Kanunu, 2013). Ayrıca, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na göre çalışanlar, üstlendikleri işi bizzat ve özenle yerine getirmek, işverenin haklı menfaatlerini korumak, hukuka uygun talimatlara uymak ve işverene ait makine ve teçhizatı usulüne uygun şekilde kullanmakla yükümlüdür (Türk Borçlar Kanunu, 2011). Çalışanlar, iş yerindeki disiplini ve çalışma düzenini bozmadan hareket etmelidir.

3.1.2.3. Sadakat ve gizliliği korumak

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 396. maddesi uyarınca çalışanlar, hizmet süresi boyunca üretim ve iş sırlarını kendi yararlarına kullanamaz ve iş ilişkisinin sona ermesinden sonra da bu bilgileri saklamakla yükümlüdür (Türk Borçlar Kanunu, 2011). Çalışanlar işletme içinde/dışında mesleğin ve çalıştıkları iş yerinin itibarına zarar verebilecek her türlü söz ve davranıştan uzak durmalıdır.

3.2. Müşterilere karşı sorumluluklar

Türk Borçlar Kanunu'na göre sözleşme ilişkilerinde tarafların özen ve sadakat yükümlülüğü bulunmaktadır (Türk Borçlar Kanunu, 2011). Üretim süreçlerinde müşterilerin güvenliğini tehlikeye düşürecek uygulamalardan kaçınılması (İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012) ve müşterilere ait kişisel verilerin hukuka uygun şekilde korunması gerekmektedir (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 2016). Bu kapsamda üretim süreçlerinde müşteri bilgisi dışında işlem yapılmamalı ve ürünler kararlaştırılan sürede teslim edilmelidir.

3.3. Tedarikçilere karşı sorumluluklar

Tedarikçilere karşı adil, nazik ve saygılı davranılması gerekmektedir. Dürüstlük ilkesi uyarınca tarafların iyi niyetli hareket etmesi zorunludur (Türk Medeni Kanunu, 2001). Ayrıca, tedarikçilere ait özel bilgilerin korunması ve hukuka uygun şekilde işlenmesi gerekmektedir (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 2016). Tedarik edilen ürün veya hizmet bedelleri ise sözleşme hükümlerine uygun olarak zamanında ve eksiksiz ödenmelidir.

3.4. Mesleğe ve meslektaşlara karşı sorumluluklar

Basım endüstrisi mensuplarının mesleklerine ve meslektaşlarına karşı çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. İcra ettikleri mesleğin itibarına zarar verecek her türlü davranıştan uzak durmak, mesleklerinin gelişmesine katkı sağlamak, meslektaşlarına karşı saygılı, dürüst ve adil davranmak, çalışmalarında telif haklarına dikkat ederek her türlü hırsızlıktan kaçınmak, rekabette haksızlığa başvurmamak, genç

meslektaşlarının mesleki gelişimlerine faydalı olmak bu sorumluluklardandır (Oğulata, 2021, s. 530).

İşletme yönetimleri, çalışanlarının eğitim ve kariyerlerini geliştirebilmeleri için uygun öğrenim koşullarını sağlamalıdır (Develioğlu & Çimen, 2012, s. 142). Gerekli mesleki eğitimleri işletme bünyesinde organize edebilmeli, işletme dışındaki eğitimler için çalışanlara gerekli izinleri verebilmelidir.

3.5. Topluma karşı sorumluluklar

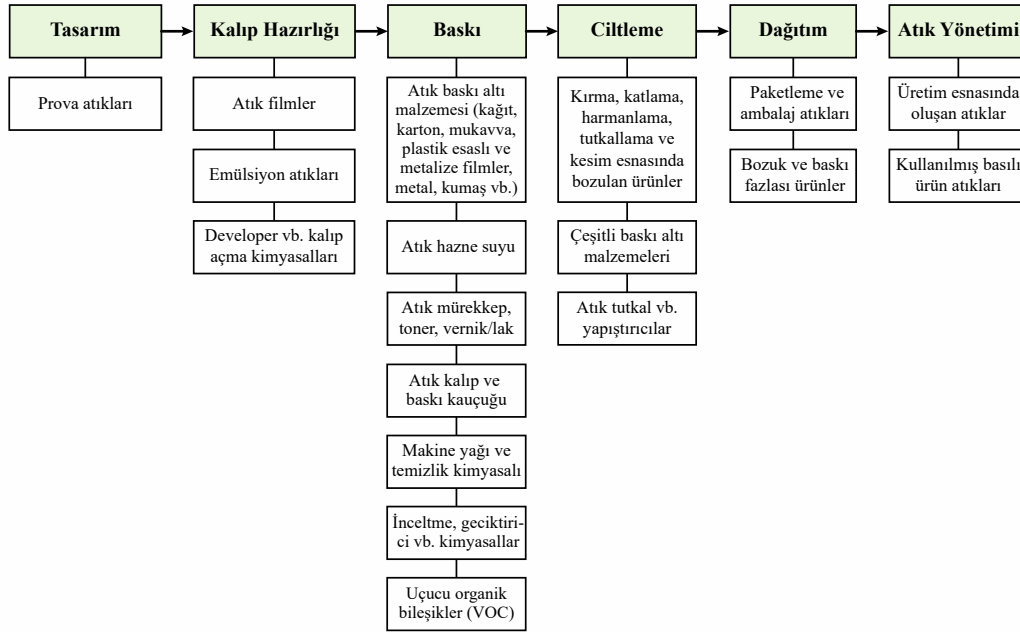
4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymakla yükümlüdür (Türk Medeni Kanunu, 2001). Mesleki faaliyetler sürdürülürken herkese karşı dürüst, saygılı, adil, iyi niyetli davranılmalı (Oğulata, 2021, s. 530) ve toplumun menfaatleri gözetilmelidir (Örkmez & Şancı, 2003, s. 297). Üretilen kitap, dergi, makale, katalog vb. ürünler, toplumun genel ahlakına aykırı olarak nitelendirilebilecek içerikten uzak olmalıdır. Gelecek kuşaklar da düşünülerek, sürdürülebilir üretim amaçlanmalıdır. Yürürlükte olan çevre, sağlık ve güvenlik ile ilgili düzenlemelerle birlikte basın endüstrisini ilgilendiren kanun, tüzük, yönetmelik ve diğer mevzuata uygun hareket edilmelidir. Basın endüstrisini ilgilendiren başlıca mevzuat düzenlemeleri şunlardır:

- 2872 sayılı Çevre Kanunu,
- 4857 sayılı İş Kanunu,
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu,
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu,
- 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu,
- 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun,
- 5187 sayılı Basın Kanunu,
- 5680 sayılı Basın Kanunu,
- 5681 sayılı Matbaalar Kanunu,
- 2527 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu,
- 195 sayılı Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanun,
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu,
- 6279 sayılı Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu,
- 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun basın ve yayın yoluyla işlenen suçlara ilişkin hükümleri
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun basın ve yayın faaliyetlerine ilişkin hükümleri

3.6. Çevreye karşı sorumluluklar

Basılı ürün üretiminde çeşitli malzemeler kullanılmakta, zararlı ve zararsız çok sayıda atık oluşmaktadır. Baskı süreçlerinde oluşan atıklar şekil 2'de şema ile gösterilmiştir (Chawakitchareon vd., 2017, s. 45; Yenidoğan & Avcı, 2018, s. 688).

Şekil 2: Baskı Süreçlerinde Oluşan Atıklar

Kaynak 1: Chawakitchareon, P., Hansuebsai, A., Jaewjareon, K., Chatrapanichkul, V., & Sooksamai, W. (2017). Environmental waste management for the printing industry: a case study of CU printing house, Thailand. *Journal of Printing Science and Technology*, 54(1), 043-048; Yenidoğan, S., & Çırakoğlu, S. (2019). Basım Sanayi ve Matbaa Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun Getirdiği Yasal Zorunluluklar. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 10(37), 57-72.

Basım endüstrisinde atık oluşumunun azaltılabilmesi, doğal kaynak israfının önüne geçilebilmesi ve çevrenin korunabilmesi için; geri dönüştürülebilen malzemeler (Lokhande, 2023, s. 63), kağıt ve kartonlar, içeriğinde mineral yağ yerine soya, palm gibi bitkisel yağlar bulunan mürekkepler, su bazlı/organik çözücüler gibi çevre dostu ve sürdürülebilir malzemelerle üretim yapılmalıdır (Hayta & Oktav, 2019, s. 25; Ural vd., 2018, s. 533) Üretimin her aşamasında sürdürülebilirlik ilkesi ile hareket edilmeli, çevre dostu malzemelerle birlikte yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalı ve standardizasyona dayalı verimli üretim teknikleri uygulanmalıdır (Aydemir vd., 2023).

Basım endüstrisinde oluşan tehlikeli atıklardan bazıları; ağır metal içeren sıvı atıklar, atık mürekkepler, solventler, elektro kaplama atıkları, parlayıcı atıklar, halojenli atıklar, kuvvetli asit ve bazlardır (Uğur & Özsoy, 2018, s. 1021). Uçucu organik bileşik (VOC) içeren zararlı malzemeler yerine çevreye ve sağlığa zararsız veya daha az zararlı olan malzemeler kullanılarak üretim yapılmalıdır (Aydemir & Özsoy, 2020, s. 16). Geri dönüştürülebilen atıklar çevreye zarar vermeden geri dönüştürülmeli, geri dönüşümü mümkün olmayan atıklar ise mevzuata uygun bir şekilde bertaraf edilmelidir (Hayta & Oktav, 2019, ss. 24, 25).

4. Sonuç

Basım endüstrisi kendi içinde çeşitli meslekler bulundurmakta ve çok farklı sektörlerle hizmet etmektedir. Basılı ürün üretiminde kullanılan malzemelerin üretilmesinden, bitmiş ürünlerin gerekli yerlere teslim edilmesine kadar emeği olan bütün kişi, kurum ve kuruluşlar basım endüstrisi içinde yer almaktadır. Basım endüstrisi mensuplarının müşterilerine, tedarikçilerine, mesleklerine, meslektaşlarına,

topluma ve çevreye karşı çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. Bütün üretim süreçlerinde meslek etiğine uygun davranılması ve mesleki sorumlulukların eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi; mesleki itibarın korunabilmesi, mesleki ilişkilerin doğru yönetilebilmesi ve toplumsal düzenin sağlanabilmesi için büyük öneme sahiptir.

Literatürde basım endüstrisine yönelik meslek etiği ve mesleki sorumluluklar konulu herhangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada; matbaacılık mesleğini icra ederken uyulması gereken etik ilkeler ve yerine getirilmesi gereken sorumluluklar, basım endüstrisine yönelik meslek etiği ilkeleri bulunmadığından, Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu modüllerde yer alan meslek etiği ilkeleri esas alınarak açıklanmıştır. Bu çalışma ile basım endüstrisi mensuplarının, ilgili alanlarda mesleki eğitim alan öğrencilerin ve basım endüstrisi ile hizmet/ürün alışverişinde bulunan kişi, kurum ve kuruluşların mesleki etik kuralları ve mesleki sorumluluklar konularında bilinç ve farkındalıklarının artması amaçlanmıştır. Çalışmanın, basım endüstrisinde meslek etiği konusunda daha detaylı çalışmalar yapılarak desteklenmesi faydalı olacaktır.

BEYANLAR

Beyan Başlığı	Açıklama / Metin
Araştırmanın Etik Yönü	Çalışmanın yazarları bu araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalar kapsamında olduğunu beyan ederler.
Çıkar Çatışması Beyanı	Çalışmanın yazarları, bu çalışmanın sonuçlarını veya yorumlarını etkileyebilecek herhangi bir maddi ya da diğer asli çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan ederler.
Yazar Katkı Oranı	Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamışlardır.
Finansal Destek Beyanı	Bu çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından maddi olarak desteklenmemiştir.
Üretken Yapay Zekâ Beyanı	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde, makale fikrinin oluşturulması aşamasında ChatGPT aracından destek alınmıştır. Çalışmanın nihai içeriği ile bilimsel ve etik sorumluluğu tamamen yazarlar Bedia İrem BİRİŞİK ve Dr. Öğretim Üyesi Pınar ÖZKAN'a aittir.

KAYNAKÇA

- Akın, O., & Özdaşlı, K. (2014). Muhasebe meslek mensuplarının mesleki faaliyetlerinde uymaları gereken etik ilkelere uyma düzeyine yönelik meslek mensupları ile meslek yüksek okulu muhasebe bölümü öğrencilerinin algıları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (63), 59–74. <https://doi.org/10.25095/mufad.396477>
- Alagöz, H. (2014). *Muhasebe etiği ve bir uygulama* (Tez no. 361975) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden erişildi.
- Aydemir, C., & Özsoy, S. A. (2020). Environmental impact of printing inks and printing process. *Journal of Graphic Engineering and Design*, 11(2), 11–18. <https://doi.org/10.24867/JGED-2020-2-011>
- Aydemir, C., Yenidoğan, S., & Tutak, D. (2023). Sustainability in the print and packaging industry. *Cellulose Chemistry and Technology*, 57(5-6), 565–577. <https://doi.org/10.35812/cellulosechemtechnol.2023.57.51>

- Birişik, B. İ. (2024). Dijital ürün pasaportu ve basım sektöründe dijital ürün pasaportuna geçiş. A. B. (Ed.), *Basım teknolojileri alanında uluslararası araştırmalar-III* (ss. 67–78). Serüven Yayınevi.
- Chawakitchareon, P., Hansuebsai, A., Jaewjareon, K., Chatrapanichkul, V., & Sooksamai, W. (2017). Environmental waste management for the printing industry: a case study of CU printing house, Thailand. *Journal of Printing Science and Technology*, 54(1), 043–048. <https://doi.org/10.11413/nig.54.043>
- Çabuk, A., & İşgüden, B. (2006). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 59–86. <https://izlik.org/JA36BW34TR>
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2014). *Düzenli depolama tesisleri saha yönetimi ve işletme kılavuzu*. https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Duzenli_Depolama_Tesis_Saha_Yon_ve_isletme_kilavuzu.pdf
- Develioğlu, K., & Çimen, M. (2012). Örgütsel güvenin kaynağı olarak işletmelerin çalışanlara karşı sosyal sorumlulukları. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(2), 141–149. <https://izlik.org/JA43TG55RA>
- Ekol Ofset Matbaacılık Tesisleri Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş. (2019). *Etik davranış kuralları ve uygulama prensipleri*. https://www.ekolofset.com/Assets/Documents/Etik_Davranis_Kurallari_ve_Uygulama_Prensipleri_20190515_091359.pdf
- Hayta, P., & Oktav, M. (2019). The importance of waste and environment management in printing industry. *European Journal of Engineering and Natural Sciences*, 3(2), 18–26. <http://dx.doi.org/10.1002/col.22708>
- İş Kanunu. (2003, 10 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 25134). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4857&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. (2012, 30 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 28339). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6331&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Kaavya, V. (2024). A Study on the effectiveness of employee grievance management among the banking and insurance employees in Chennai. *Journal of Emerging*

Technologies and Innovative Research (JETIR), 11(6).
<https://jetir.org/view?paper=JETIR2406993>

Keser, A. (2002). Çalışma ilişkilerinde farklı bir yaklaşım: Psikolojik akit. *Öneri Dergisi*, 5(17). <https://doi.org/10.14783/maruoneri.683334>

Kipphan, H. (2001). *Handbook of print media: Technologies and production methods*. Springer Science & Business Media.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. (2016, 7 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 29677). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6698&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Kuzgun, Y. (2003). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Lokhande, D. A., Venkateswaran, D. C., Ramachandran, D. M., Vidhya, C., & Kurinjimalar, R. (2021). A study on various implications on reusing in manufacturing. *REST Journal on Emerging trends in Modelling and Manufacturing*, 7(2), 63–69. <https://doi.org/10.46632/7/2/6>

Milli Eğitim Bakanlığı (2011). *Mesleki gelişim, Meslek etiği*. https://andirinbp.ksu.edu.tr/depo/belgeler/MESLEK%20ET%C4%B0%C4%9E%C4%B0_1702211610087055.pdf

Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Mesleki gelişim, Meslek ahlakı ve ahilik*. https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Meslek%20Ahlak%C4%B1%20ve%20Ahilik.pdf

Oğulata, R. T. (2021). Mühendislikte etik. *Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 33(2), 527–536. <https://doi.org/10.35234/fumbd.876768>

Othman, N., Lerk, L. L., Chelliapan, S., Mohammad, R., & Nasri, N. S. (2017). Safety and health issues during printing ink production process. *International Journal of Civil Engineering Technology*, 8, 942–954. https://www.researchgate.net/publication/326082484_Safety_and_health_issues_during_printing_ink_production_process

Örkmez, B., & Şancı, S. (2003). *Kütüphanelerde etik kurallar* [Bildiri Sunumu]. Bilgiye Erişimde Değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu (ss. 293-306).

- Türk Borçlar Kanunu. (2011, 4 Şubat). Resmi Gazete (Sayı: 27836). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>
- Türk Medeni Kanunu. (2001, 8 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:24607). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Uğur, E., & Özsoy, S. A. (2018). Meslek yüksekokulları basım ve yayın teknolojileri programı öğretim müfredatlarına "atık yönetimi" dersinin eklenmesine yönelik çalışmalar: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa TBMYO modeli. İçinde 6. *Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu* (ss. 1013–1027). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa.
- Ural, E., Özomay, Z., & Özdemir, L. (2018). Palm yağı katkılı mürekkeplerin baskı kalitesine etkisinin belirlenmesi. *Muş Alparslan University Journal of Science*, 6(1), 533–537. <https://izlik.org/JA79SY97EU>
- Yenidoğan, S., & Avcı, N., (2018). *Basım endüstrisinde atık yönetiminin incelenmesi / Waste management examination for the printing industry*. 6. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu (ss. 683–702).
- Yenidoğan, S., & Çırakoğlu, S. (2019). Basım Sanayi ve matbaa sektöründe iş sağlığı ve güvenliği kanununun getirdiği yasal zorunluluklar. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 10(37), 57–72. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2019.2.004.x>
- Yıldız, G. (2010). Muhasebe mesleğinde meslek etiği ve Kayseri il merkezinde bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (36), 155–178. <https://izlik.org/JA69RC58RE>
- Yücel, D. (2013). *Muhasebe meslek mensuplarının rol belirsizliği ve iş tatmini ilişkisinde etik iklim ve etik tutumun rolü* (Tez no. 370716) [Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden erişildi.